

EPSKE PJESME MATEŠE ANTUNA KUHAČEVIĆA

Davor Dukić

I. Naslov ovoga teksta naizgled je neproblematičan. No, problem započinje već od književnopovijesnog prešućivanja njegove teme. Tako primjerice u Kombolovoj povijesti¹ i u *Zborniku stihova i proze XVIII. stoljeća*², nema ni spomena o Kuhačevičevoj epici, a u registru imena još uvijek najpotpunije sinteze sjevernohrvatske književnosti ranog novovjekovlja, one Krešimira Georgijevića,³ ne spominje se ni sam Kuhačević. Čak i oni autori koji nisu posve zanemarili epsku dionicu Kuhačevičeva opusa tek usputno napominju da je senjski pjesnik pisao i *pjesme prigodnice*, slijedeći tako terminologiju samog pisca, ali ujedno i estetički diskvalificirajući spomenute pjesme kao utilitarne, neosobne, pa i dodvorničke stihovane produkte, jednom riječju kao nepoeziju (Petraović 1917, 92–93; Lozovina 1936, 218; Ježić 1993, 168). Nepovoljan estetski sud bio je i inače zajedničko mjesto svih književnopovijesnih napisa o Kuhačeviću. Povjesničari književnosti u pravilu su trošili mnogo više papira na autorovu biografiju nego na književni opus. Vrijedi to i za do danas najcjelovitiju studiju o Kuhačeviću, onu iz pera Tome Matića, u kojoj autor i sam primjećuje spomenutu neravnotežu književnopovijesnog interesa: »In der kroatischen Literatur, die an autobiographischen Werken und Memoiren ohnehin nicht viel aufzuweisen hat, ist K. (uhačević) eine interessante Erscheinung, jedoch entschieden interessanter als Mensch denn als Schriftsteller« (1914, 75). Upravo zbog dominantnog interesa za autorov životopis književni su povjesničari najviše prostora posvećivali Kuhačevičevim pjesničkim poslasticama. Razlog bavljenja tim inače zanemarivanim žanrom upućenim na oblikovanje prostora privatnosti, valja vidjeti u nakani da se književnopovijesnim diskursom

prije svega ocrtu figura pjesnika – mučenika. Tako se Kuhačević negdje spominje zajedno s Petrom Zrinskim i Franom Krstom Frankopanom, češće s Filipom Grabovcem, najčešće pak s talijanskim pjesnikom Silvijem Pellicom, koji će poslije u 19. stoljeću kao i Kuhačević u 18. stoljeću provesti dobar dio života u zatvoru Spielberg kod Brna. Isticanje mučeništva senjskog pjesnika vidljivo je već i iz samih naslova u predmetnom bibliografskom katalogu Leksikografskog zavoda »Miroslav Krleža«, okupljenih oko natuknice Kuhačević, Mateša Antun: »Uzničke uspomene u književnosti« (I. Esih, *Obzor* LXXIV/1933, br. 236, 3), »Hrvatski Silvio Pellico — zaboravljen« (J. F., *Hrvatska straža*, IV/1932, br. 143, 3), »Hrvatski pjesnik u tamnici u Spielbergu, Senjanin Mateša Kuhačević bio je osuđen na doživotnu tamnicu zbog svog slobodarskog mišljenja i rada« (T. Matić, *Hrvatski list*, 22/1941, 104), »Jedan hrvatski Silvije Pellico« (Petravić 1917) itd., itd. U istoj je funkciji i svojevrсно romansiranje pjesnikove biografije; pa tako i nakon minucioznih istraživanja Tome Matića u bečkom *Kriegsarchivu* koje je uvelike relativiziralo Kuhačevićevu verziju o sudbonosnoj denuncijaciji senjskog biskupa Čolića (uvrijeđenog tobože zbog jedne rugalice koju je na njegov račun sastavio Kuhačević, a zbog koje je biskup u pismu austrijskim vlastima prikazao njezina autora kao glavnog podstrekača brinjske bune 1746. godine), neki su povjesničari književnosti razloge Kuhačevićeve nesretne sudbine i dalje tražili u bijesu uvrijeđenog biskupa, a ne u rezultatima istražne komisije (Petravić 1917, 93–94; Ježić 1993, 167–168). Isto tako i nakon nedvojbenih dokaza da je senjski pjesnik umro u Grazu, mjestu drugog dijela svoga tamnovanja, inzistiralo se i nadalje na poetičnijoj verziji koju je u opticaj pustio priređivač Kuhačevićeva književnog djela Mile Magdić, a prema kojoj je pjesnik umro u Zagrebu, ne stigavši barem pred smrt još jednom vidjeti rodni kraj (Petravić 1917, 102; Lozovina 1936, 218; Ježić 1993, 168) Mateša Antun Kuhačević postao je tako okosnicom književnopovijesnog mitotvorstva koje je ideološke obrasce ne mlađe od 19. st. projiciralo na nešto stariji povijesni materijal.

II. No, valja se vratiti na užu temu ovog teksta; na Kuhačevićeve epske pjesme. Godine 1878., dakle 106 godina nakon pjesnikove smrti, tiskan je u redakciji Mile Magdića rukopis Kuhačevićevih pjesama⁴ koji sadrži najveći dio onoga što je pjesnik, koliko je poznato, uopće napisao na hrvatskom jeziku.⁵ Epske pjesme, ili kako ih je autor nazvao *pjesme prigodnice*, čine gotovo polovicu te pjesničke zbirke, u kojoj je još 8 pjesničkih poslanica i 5 nabožnih pjesama. U odjeljku *Pjesme*

prigodnice, koje ovdje zbog izražene narativne strukture i povijesno–ratničke teme s jasnom unutartekstovnom podjelom suprotstavljenih tabora, nazivljem epskima, našlo se ukupno 8 pjesama. Zapravo njihov točan broj i nije lako utvrditi budući da na više mjesta nakon pripovjednog dijela slijede lirski dodaci koji se na nj sadržajno nadovezuju, ali se izvanjskom formom katkada doimlju kao samostalne pjesme. Stoga bi se možda moglo govoriti o 8 pjesničkih dominantno epskih sastavaka. Osim prvog pod naslovom *Narikovanje staroga Senja vrh mladoga Senja po vili Slovinjkinji*, koji predstavlja kritiku novih i apologiju starih odumirućih običaja i koji je od svih najviše privlačio pozornost književnih povjesničara, ostalih se sedam sadržajno vezuje uz sedmogodišnji šleski rat (1756–1763), preciznije uz neke događaje iz posljednjih triju godina toga rata. Kuhačeviću su vjerojatno, kao i nekoliko desetljeća poslije kajkavskom književniku Jurju Malevcu (Pateru Grguru Kapucinu) stajala na raspolaganju prozna izvješća o ratnim zbivanjima koja je on pretakao u stihove⁶. Njih je, kao i nabožne pjesme i stihovane poslanice, autor napisao u zatvoru, i to u posljednjih 20 godina svoga inače 26–godišnjeg tamnovanja tj. između 1752., kada je nakon ukinuća infamije vjerojatno skinuta i zabrana pisanja, i 1772. godine, u kojoj je pjesnik umro i u kojoj je datirana njegova posljednja stihovana poslanica. Razumljivo je stoga pitati se od kakvoga je književnopovijesnog značaja interes za tog dvostruko iskorijenjenog pjesnika; iskorijenjenog iz pripadajuće mu jezične književne zajednice i iz povijesnog tijeka stvarnih i potencijalnih književnih utjecaja. Naravno ni od kakvog, ukoliko se poetološkom raščlambom njegova djela ne upotpunjuje ili mijenja slika književnog vremena odnosno ne osporavaju dosadašnji uvidi književne povijesti. Prelazim stoga na kratak poetološki prikaz Kuhačevićevih epskih pjesama i otvaram ga jednom pomalo apstraktnom generalizacijom: *Kuhačevićeve epske pjesme prožima spoj književnih postupaka svojstvenih različitim žanrovima i tipovima književnog govora, postavljenim na udaljenim mjestima estetičkog registra.*

Dominantan stih Kuhačevićevih pjesmotvora je parno rimovani dvanaesterac; rimovan samo na krajevima stihova, a ne poput onog dubrovačko–dalmatinskog i na polustihovima. Stoga ovom stihu nije potrebno tražiti uzore u staroj književnosti južne Hrvatske kako su to činili Petravić (1917, 102) i Lozovina (1936, 219), kada jednostrukorimovanih dvanaesteraca ima podosta i u opusu Frana Krste Frankopana; u pjesmama njegova *Gartlica*, ali i u nekim *Zgankama za vrime kratiti*.⁷ Štoviše, može se pretpostaviti da se već u Kuhačevićevo vrijeme takav stih spustio i u pučku pjesmu Hrvatskog primorja, premda se javlja tek gotovo

stoljeće kasnije u jednoj bratovštinskoj pjesmi iz tog kraja, zapisanoj u rukopisnoj zbirci Dragutina Rakovca.⁸ No, pored dvanaesterca, Kuhačević rabi i osmerce, i to gotovo bez izuzetka raspoređene u seste rime, tj. strofe od 6 stihova sa shemom rimovanja ababcc. Pritom su ta dva stiha u potpunosti funkcionalno specijalizirana; dvanaesterac je narativni stih epske građe, a osmerac stih lirskih dodataka.

Kuhačevićevim pjesmama dominira priprost pučki jezik uglavnom oslobođen ornatusa, s tek pokojom figurom gomilanja, anaforam, neinventivnom poredbom, metaforom ili metonimijom. Vrijedi to kako za epski narativni govor kakav se inače susreće u takozvanoj ratničkoj epici sjeverne Hrvatske 18. stoljeća (Josip Pavišević, Šimun Štefanac, Antun Ivanošić, Blaž Bošnjak, Josip Stojanović, Juraj Malevac), tako i za gnomske digresije kakvima obiluju Kuhačevićeva pjesničkog jezika, a izriče ideju da puk voli ljude samo dok su sretni i bogati:

Dok jednomu srića bubnje ali sviri,
svak na njegovu sopru svak na ljubav viri.
Čim ova odstupi, čim se kolo 'zvrne,
svak od njega biži, svak škinu obrne.
Dok rožica cvate svak ju drago ima,
kad ova uvehne šipak cine ima. (112)

No, nasuprot takvom priprostom govoru stoje biblijski citati na latinskom jeziku, najčešće na mjestu mota pjesama, koje autor parafrazira odnosno amplificira u hrvatskim osmeračkim sestinama.⁹ Tu su nadalje umeci klasičnih latinskih stihova i jedna latinska pohvalnica Laudônu, parafraza starozavjetne himne *Lauda Sion* (Matić 1914, 127). Umetanje latinskih citata, natpisa, stihova i čitavih strofa uglavnom pokriva lirske okvire Kuhačevićevih pjesama tj. obavezna mota i završne komentare s naglašenom pohvalničkom funkcijom. U tom se sloju susreće i nekoliko artificijelnijih anagramskih pjesničkih figura.¹⁰

Stanovitu artificijelnost Kuhačevićevih pjesama, ali ujedno i udaljšavanje od tradicionalnog epskog *procedea*, predstavlja odsustvo govora akterâ radnje, ali i tradicionalnog pripovjedača; umjesto njih epsko zbivanje posređuju isključivo fiktivni govornici: vila Slovinjkinja, Merkurij kao glasonoša ratnih događaja, Saksonija i Schweidnic kao mjesta njihova odvijanja, te na jednom mjestu Putnik koji odgovara na tužaljku Saksonije. Ovo posljednje podsjeća naravno na Vitezovićevo *Odiljenje sigetsko* koje je Kuhačević lako mogao poznavati; no u

Vitezovićevu djelu riječ često uzimaju i akteri sigetskog boja. Nadalje, tužbalica unesrećenog grada biblijske je provenijencije (Baruh 4, 9–29), a na tu se tradiciju u staroj hrvatskoj književnosti prije Kuhačevića nadovezuju još Marko Marulić (*Tuženje grada Hjeropolima*) i Mavro Vetranović (*Tužba grada Budima*). Otvorenim ovdje ostaje pitanje o možebitnom utjecaju kakvog Kuhačeviću suvremenog austrijskog pjesnika, budući da je u tom vremenu u Monarhiji cvjetala prigodna poezija (*Gelegenheitsdichtung*).

Generalizacija s početka ovog poetološkog opisa može se sada dopuniti uvidom da se u Kuhačevićevim epskim pjesmama očituje stanovito korespondiranje epske građe, dvanaesterca i priprostog pučkog govora, s jedne, te lirskog sloja, osmeračke seste rime, latinskih umetaka i artificijelnih književnih postupaka, s druge strane. Valja se zapitati kakvom se poetičkom odrednicom može objediniti pjesnički govor primjeren slabije obrazovanom čitatelju s postupcima koji odaju autorovu nakanu da istakne makar i zanatsku književnu virtuoznost. Uglavnom zanemarujući prvu komponentu Tomo Matić je ponudio pojam pseudoklasicizma (1914, 128), što je poslije prihvatio i Branko Krmpotić (1965, 171). Matić to argumentira pojavom uvođenja staroklasičnih likova u moderan život, konkretno Merkura, ali valja dodati da se u Kuhačevićevim pjesmama spominju još i Vezuvij, Atena, Mars i Irene. I Vjekoslav Pacher, prvi proučavatelj Kuhačevićeva opusa, primjećuje u njemu odjeke Horacija i Ovidija (1904, 7). Književni postupci slični onima u Kuhačevićevim epskim pjesmama, poglavito u komponenti koju Matić označuje pseudoklasicizmom, mogu se primijetiti i kod nešto mlađeg Jose Krmpotića, iako očigledno bez direktnih utjecaja. Obojica autora narativnim stihom s naglašenom pohvalničkom funkcijom opisuju suvremene ratove, umeću u svoja djela stihovane ili prozne latinske fragmente i antička božanstva.¹¹ Ne čini se slučajnim da ih obojicu povezuje i književni rad izvan uže domovine, u Beču odnosno Grazu, gdje su im pri ruci ponajprije mogli biti pjesnički produkti austrijskih pisaca. Istraživanja koja bi osvijetlila to pitanje eventualnih austrijsko–hrvatskih književnih veza tek predstoje.

III. Nakon prikaza osnovnih formalno–poetičkih osobitosti Kuhačevićevih epskih pjesmotvora, valja nakratko zaviriti i u njihov dublji semantičko–idejni sloj. Njegovu okosnicu, za razliku od golemog hrvatskog korpusa takozvane antiturske epike, ne čini figura Protivnika. Pozivajući se indirektno upravo na tu tradiciju Kuhačević, odnosno Saksonija kao fiktivni govornik ovako opisuje zlodjela pruske vojske.

Dicu mi polovi, s oružjem oprti,
s njimi ne pristaje ude moje trti.
Razkoše protira, veselje uduši,
države ogoli, gradove razruši.
Kmetom hranu dignu, gospodu oboža,
pučanom ne pusti ni srebrna noža.
Sve širom porobi, opali, porazi,
ne znam bi li gore Turci ali vrazi. (109)

To je mjesto inače jedino u Kuhačevićevoj zbirci u kojem se Protivnik sotonizira i prispodobljuje Turcima. Oblikujući figuru Protivnika, utjelovljenu u jednom kršćanskom narodu, Kuhačević je odustajao od sotonizacije i sinegdohički ju je personificirao u liku pruskog kralja kao vođe protivničkog tabora. Tako se većina negativnih vrijednosnih atribucija i komentara odnosi na njega, a tek mali dio na njegovu vojsku odnosno narod. Pritom je zanimljivo da se među pozitivnim atribucijama pripisanim austrijskom vojskovođi Laudônu i njegovim vojnicima nalaze turcizmi: *delija* (5x), *paša* (4x), *arambaša* (1x), koji bi trebali označiti visoku vojničku vještinu. Pojava Protivnika i njegovi vojni uspjesi prikazuju se kao Božja kazna, što je u skladu s dominirajućim kršćanskim ideologemima, koji se najčešće upliću u završne komentare epskog zbivanja. Povijesni događaji u Kuhačevićevim se pjesmama prikazuju ne kao posljedice osviještenog ljudskog djelovanja, već kao dijelovi božanskog plana, smrtnicima često posve nerazumljivog. Upravo ta religiozna komponenta koja se u svim Kuhačevićevim pjesmama percipira na prvi pogled bila je književnim povjesničarima razlogom više za asocijativne usporedbe sa Silvijem Pellicom.

Na kršćanske se ideologeme nadovezuje i Kuhačevićev konzervativizam najeksplicitnije izražen u prvoj »prigodnici«: *Narikovanje staroga Senja vrh mladoga Senja po vili Slovinjkinji*. U toj inače nenarativnoj pjesmi vila napada nove običaje koje su prigrllili Senjani poput strane nošnje, modernih plesova, noćnih sastanaka i uopće rastrošna života. Značajno je da se osuđuje napuštanje tradicionalne vojničke i prihvaćanje nove trgovačko–pomorske djelatnosti. Već i ovih nekoliko natuknica upućuje na zaključak o prisustvu konzervativnih predprosvjetiteljskih ideograma u Kuhačevićevu djelu koji ga približuju Filipu Grabovcu (*Esortazione amorosa*), a udaljuju od Matije Antuna Relkovića.¹²

U svojevrsnoj kontradikciji s apologijom vojničkog poziva i slavljenjem vojnih uspjeha austrijske vojske, a posebice jednog od njezinih zapovjednika, generala

Laudôna, stoje tu i tamo nabačeni antiratni ideologemi, koji kulminiraju u posljednjoj pjesmi *Veselje vile Slovinjkinje vrh mira u Saksoniji*, posvećenoj okončanju sedmogodišnjeg šleskog rata:

Je l' kô zlo na svitu, kô rat ne satvori,
od kuge i glada ne bi li on gori?
Kulik jezer duš do sih dob porazi,
kulik teg i hranu u polju pogazi!
Gdi kuće, kê satri, (crikve se ne tiču,
kê bihu podložne ovom strašnom biču).
Gdi kuće, kê satri, sela kê opali,
gdi po sili kê su na ubošтво pali?
Gdi su udovice, kê dan i noć cvilu,
gdi sirote, koje od glada umiru? (163)

Kada bi spomenuti ideologemi bili prisutni samo u toj, a ne i u prvim dvjema pjesmama Kuhačevićeva ciklusa o šleskom ratu, onda bi se uz njega lako mogla prilijepiti etiketa neprincipijelnog prigodničara odnosno bespogovorno lojalnog pjesnika. Takva se etiketa tada, međutim, ne bi mogla uklopiti u na početku ovog teksta isticanu figuru pjesnika – mučenika. Neki su književni povjesničari vjerojatno upravo stoga jednostavno prešućivali Kuhačevićevu epiku, a drugi su se dosjetili spasonosnom objašnjenju po kojem je ovaj iskreni hrvatski domoljub nakon što ga je zadesila nesretna sudbina prigrlio vjeru kao utjehu, a pohvalnim, no zapravo neiskrenim stihovima obasuo caricu i njezine vojskovođe u nadi da će mu to donijeti pomilovanje (Matić 1914, 128–129; Petravić 1917, 103; Lozovina 1936, 218). Matić je štoviše primijetio da su upravo ti stihovi ispisani na latinskom jeziku, kako bi ih pretpostavljeni adresat mogao razumjeti. Objašnjenje je i ne djeluje posve neplauzibilno, naročito u kontekstu 19–ostoljetne kategorije *tuđinskoga* i njoj primjerene mitologizacije zrinško–frankopanske urote. Ipak, valja dodati da je i sam Tomo Matić primijetio (1914, 129–130), a kasnije potvrdio i Nikola Žic (1933–34, 99) kako je Kuhačević svoje pjesme priredio kao da ih je kanio objaviti. Moja je pak analiza, nadam se, pokazala da je njegov implicitni čitatelj bio i priprost domaći čovjek, o čemu svjedoči Kuhačevićev pjesnički jezik i parafraziranje gotovo svakog latinskog citata ili umetka. Uostalom, izrazi slavljenja austrijske države, carice, njezine vojske i vojskovođa prožimaju jednako tako i hrvatske stihove. Kuhačević se po tome ne odvajava od drugih osamnaestostoljetnih pisaca iz sjeverne

Hrvatske koji su stihom pripovijedali o terezijanskim i jozefinskim ratovima. On čak odlazi i korak dalje pa, možda i iz jednostavne neinformiranosti, kroatizira i austrijskog generala Livonca Gideonu Laudôna, za kojeg kaže: »Bil slava i dika hrvacke obuće. // Ova ga porodi, š njom viteštvo steče, // sve dobro, kô ima iz ove poteče« (137), ili na drugom mjestu, gdje mu udjeljuje blagoslov: »Stupil još na više i dal svitu znati, // kê vrsti viteze rađaju Hrvati« (144). Čini se stoga da se ne manje plauzibilnim može označiti i objašnjenje koje u Kuhačevićevu opusu ne vidi tako izraženih značenjskih kontradikcija, a koje bi kontradikcije imale biti posljedicom autorove strategije koristoljubivog hinjenja lojalnosti. Briga za zavičaj, koja je Kuhačevića odvela u tamnicu, te ponos hrvatskom vojnom tradicijom i odanost habsburškoj kruni i državi nisu u hrvatskom 18. stoljeću inkompatibilni osjećaji. U svojim poetičkim i političkim sastavnicama Kuhačevićeve se epske pjesme uklapaju u osamnaestostoljetnu književnost sjeverne Hrvatske. Upravo u epskom dijelu tog segmenta hrvatske književne povijesti može se iščitati varijanta predpreporodnog domoljubnog osjećaja čiji bi naziv pored osnovne narodnosne odrednice mogao nositi i prefiks *austro-*.

LITERATURA:

Ježić, Slavko

1993 *Hrvatska književnost od početaka do danas, 1100–1941.*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1993. (2. izdanje)

Krmpotić, Branko

1965 »Mateša, Antun pl. Kuhačević (1697–1772), život i djelo«, u: *Senjski zbornik*, god. I, Gradski muzej Senj, Senj, 165–172.

Lozovina, Vinko

1936 *Dalmacija u hrvatskoj književnosti*, Zagreb.

Matić, Tomo

1914 »Der kroatische Schriftsteller M. A. Kuhačević und der Aufstand von Brinje«, *Archiv für slavische Philologie*, XXXV, 1–2, 73–130.

Pacher, V[jekoslav]

1904 »Mateša Antun pl. Kuhačević, hrvatski pjesnik XVIII. vijeka«, *Nastavni vjesnik*, XII, Zagreb, 1–21.

Petravić, Ante

1917 »Jedan hrvatski Silvije Pellico«, u: *Treće studije i portreti*, Split, 91–104.

Žic, Nikola

1933–34 »Književna ostavština Mateše Kuhačevića«, *Nastavni vjesnik*, knj. XLII, Zagreb, 96–108.

BILJEŠKE

¹ *Povijest hrvatske književnosti do preporoda*, Matica hrvatska, Zagreb 1961. (2. izdanje), 359–362.

² »Pet stoljeća hrvatske književnosti«, knj. 19, prir. R. Bogišić, Matica hrvatska, Zora, Zagreb 1971, 39–61.

³ *Hrvatska književnost od 16. do 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni*, Matica hrvatska, Zagreb 1969.

⁴ *Život i djela Senjanina Mateše Ant. pl. Kuhačevića, hrvatskoga pjesnika XVIII. vieka*, Senj 1878. Iz toga su izdanja i svi citati Kuhačevićevih epskih pjesama u ovom tekstu.

⁵ O tiskanim, rukopisnim i izgubljenim dijelovima Kuhačevićeva opusa v. Žic 1933–34, 97–98.

⁶ Riječ je o epskom djelu u tri nastavka *Nestrančno vezdašnjega tabora ispisavanje* (Zagreb 1789, 1790. 1791). O tome v. Dunja Fališevac »Pjesničko djelo Grgura Kapucina«, *Dani Hvarskog kazališta*, XIX. (Hrvatsko kajkavsko pjesništvo do preporoda), Književni krug, Split 1993, 116–127.

⁷ U *Gartlicu* su takvim stihom pisane pjesme br. 2, 3, 8, 10, 17, 19, 35, 37, 48, 49, 51, 52, 53, 58, 61, 65, 66, 70, 72, 74, 84, 86, 87, 89, 95, 97, 100 i 109, a među *zgankama* one br. 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 25, 32, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 45, 49, 50, 55, 72, 79, 80, 97, 98, 101 i 102. V. Fran Krsto Frankopan, *Djela* (»Stoljeća hrvatske književnosti«), prir. J. Vončina, Matica hrvatska, Zagreb 1995.

⁸ *Narodne pjesme*, 1845, rkp. M.H. 188b (IEF 247) br. 65.

⁹ Izvatke psalama, a i druge biblijske citate u funkciji mota vlastitih pjesama, Kuhačević prevodi osmeračkom sestom rimom. Može se pretpostaviti da je popularnost Đurđićeva

Saltijera slovinskog (1729), u kojem je sesta rima jedan od prijevodnih oblika, mogla utjecati i na Kuhačevićev odabir spomenute strofe.

¹⁰ Primjerice: Magna De CoeLls VICtoria nobls (128) gdje velika slova daju godinu MDCCLVIII. Prema istom anagramskom principu se razrješuje i latinski stih CaVsa paClS prlMarla LaVDon (167) koji skriva godinu MDCCLVVIII (1763).

¹¹ Vrijedi to ne samo za najpoznatije Krmpotičevo djelo *Katarine II i Jose II put u Krim* (1788), već i za manje poznatu *Radost Slavonije* (1787).

¹² Prema Kombolu Kuhačevića i Grabovca povezuje otpor »protiv presizanja tuđinaca« (nav. dj. str. 262). Na problemu odnosa prema »tuđinskom« i Tomo Matić temelji svoju podužu usporedbu Relkovića i Kuhačevića (1914, 115–119.)